

СТАТИСТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ЗІСТАВЛЕНЬ

Кущенко О.І.,
кандидат економічних
наук, доцент
Харківський національний
університет імені В.Н.
Каразіна

Статистика як наука вивчає закономірності розвитку суспільних явищ, тому статистична методологія використовується практично у всіх галузях суспільного життя, де явища носять масовий характер.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

- © Практично у всіх випадках при порівнянні опублікованих даних різних країн та аналізі методологічних пояснень до них виявляються подібності та відмінності в поняттях об'єктів статистичного спостереження, методи збору і обробки вихідної інформації та інших чинників, що впливають на значення порівнюваних показників.
- © Тому застосування єдиної статистичної методології вкрай **АКТУАЛЬНО** в даний час.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Міжнародні зіставлення показників вивчаються і описуються в працях ряду вчених-економістів і статистиків: Вишневецької Л.І., Вишневської О.О., Головача А.В., Гончаренко Н.І., Данченко Л.А., Діон Д.В. , Захожай В.Б., Кармановой Т.Е., Ковалевського Г.В., Парфиненко А.Ю., Різдянової Л.Г., Сидорова В.І., Щелкунова М.С. та ін.

МЕТА

Мета полягає в розкритті особливостей статистичної методології міжнародних зіставлень на макрорівні.

МАКРОУРОВЕНЬ

Бизнес
и
общество

Фирма
и
индивид

МИКРОУРОВЕНЬ

Виникаючі проблеми в досягненні зіставлення порівнюваних міжнародних показників вирішуються за допомогою застосування системи «перехідних ключів». При співставленнях показників обсягів виробництва в натуральних одиницях для України та зарубіжних країн показники останніх перераховують в метричні одиниці виміру, а також виробляють поправки, якщо є відмінності в якості порівнюваних продуктів і послуг.

Для інших економічних показників при їх співставленнях за останні 30-40 років застосовуються спеціальні коефіцієнти реальної купівельної спроможності валют, враховуючи співвідношення цін внутрішніх ринків кожної з країн. При цьому виходять з положення, що всі вартісні показники складаються з основних елементів: ціни (P) та кількості товару або послуги (Q). У силу цих факторів елементарне зіставлення вимагає знаходження наступних співвідношень:

$$\frac{P_1 Q_1}{P_2 Q_2}, \text{ КОЛИ } \frac{P_1 Q_2}{P_2 Q_1} \text{ і } \frac{P_2 Q_1}{P_1 Q_2}$$

Для вирішення виникаючих при цьому проблем досягнення зіставлення показників, які вимагаються статистика розробила спеціальні методи: виявлення подібностей і відмінностей, «перехідних ключів», перерахунку вартості показників у грошові одиниці порівнюваних країн за спеціальними «паритетами купівельної спроможності» (ПКС):

$$I_{\text{показ. спос. донес.}} = \frac{1}{I_p} = \frac{\sum q_0 p_0}{\sum q_0 p_1} = \frac{\sum q_0 p_0}{\sum i_p q_0 p_0}$$

і ряд інших методів, що застосовуються поряд з традиційними методами статистики

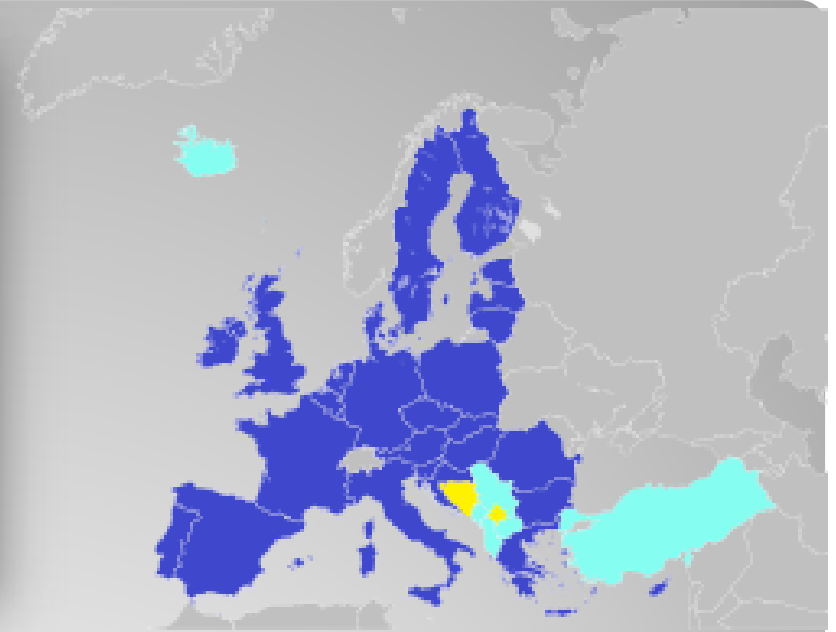
Тим самим отримані співвідношення визначають значення коефіцієнтів купівельної спроможності валюти однієї країни по відношенню до купівельної спроможності валюти іншої країни. Самі розрахунки значень таких коефіцієнтів виробляються за допомогою наборів товарів-представників, виходячи зі структури елементів порівнюваних показників. Двосторонні міжнародні порівняння виробляються найбільш часто для виявлення співвідношень масштабів соціально-економічного розвитку України у порівнянні з партнерами за наявними або укладати міжнародні угоди, які придбали істотне значення за останнє десятиліття.

Багатосторонні зіставлення показників, як натуральних, так і вартісних, часто використовуються статистичними службами країн для виявлення рівнів і закономірностей розвитку певних явищ в Україні з відповідними рівнями його по групі інших країн, наприклад, у країнах-членах СНД чи ЄС. У таких випадках склад показників цих країн приводиться до порівнянності з показниками України або навпаки - зі складом показників країн - членів ЄС. Ефективність економічного розвитку економіки Європейського союзу визначається за допомогою інтегрального індикатора економічного розвитку (IED)

Країни - члени Європейського союзу - це країни, які є членами Європейського союзу, метою якого є інтеграція європейських держав, що полягає в єдиному економічному ринку, відсутності паспортно - візового контролю, використанні спільної валюти.

Членом ЄС може стати країна, відповідна Копенгагенським критеріям. Станом на 2014 рік членами союзу є 28 держав.

■ Страны-члены ■ Кандидаты: Исландия, Македония, Сербия, Турция и Черногория ■ Заявка отправлена: Албания ■ Расцениваются ЕС как потенциальные кандидаты, которые еще не подали заявку на членство: Босния и Герцеговина и Косово

**Після досягнення
зіставлення значень
порівнюваних міжнародних
показників групи країн
важливе значення
набувають методи
кореляційного аналізу,
особливо для аналізу
системи зведених
економічних показників**

Що стосується натуральних показників, то особливих складнощів при співставленнях не виникає, за винятком перерахунку даних зарубіжних країн у метричні одиниці виміру, або в інші стандартні міжнародні одиниці. Зокрема, важливого значення набули порівняння показників життєвого рівня населення, споживання основних продуктів харчування та непродовольчих товарів, а також забезпеченості населення житлами і т.д.

Починаючи з 1996 р результати зіставлень за Програмою публікуються кожні три роки. У 2005р. число країн-учасниць досягло 146 (у 2002р. - тільки 42 країни) і Програма набула глобального характеру. Вперше в рамках Програми визначався загальносвітовий обсяг ВВП і середні по світу в цілому значення основних показників. Національні показники співвідносяться не тільки з рівнем США, як раніше, але і з середніми значеннями по світу в цілому. Матеріали, що публікуються ПМС на регулярній основі, дають можливість порівнювати країни як за ВВП в цілому, так і по основних його компонентів.

СТАТИСТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРАХУНКУ ППС ПОЛЯГАЄ В НАСТУПНОМУ:

- Спочатку розраховуються значення співвідношень купівельної спроможності валют по однорідним «первинним групам» (ПГ) за їх товарам-представникам країни-партнера. В рамках Глобального раунду ПМС виділялося 155 первинних груп, в рамках зіставлень країн СНД - 183, ОЕСР - 202, Евростату - 224 первинні групи. Необхідно відзначити, що число первинних груп скорочується, раніше виділялося близько 280 первинних груп. Скорочення числа первинних груп пов'язано із зростанням гетерогенності розвитку країн і їх статистичних можливостей;
- Потім розраховуються значення ППС по агрегованих показниках структури ВВП як середньозважені з ППС первинних груп, що входять до складу конкретного агрегованого показника. За своєю формою ППС схожі з валютними курсами, проте їх головна відмінність від останніх полягає в тому, що вони являють собою чисто статистичну (рахункову) категорію, своєрідний індекс цін, який обчислюють для проведення міжнародних зіставлень.

Розрахунок ППС передбачає збирання та обробку значного обсягу даних про ціни на ідентичні товари-представники, що підбираються до найменших перерахункових товарними групами. Наприклад, в якості перерахункових груп можуть виступати окремі види м'яса або молочних продуктів і т.д. Кількість первинних перерахункових груп досягає 350-400.

Товари-представники відбираються в кожному конкретному випадку таким чином, щоб вони відповідали певним вимогам:

- ❖ *Порівнянності, тобто повинні бути ідентичними у всіх країнах;*
- ❖ *Репрезентативності, тобто повинні бути характерними для кожної ПГ в кожній країні і складати значну питому вагу в структурі показника.*

У ряді випадків важко досягти суміщення цих двох принципів, оскільки репрезентативні товари часто непорівнянні, а зіставні товари - нехарактерні для структури витрат в даній країні. Тому на практиці доводиться вдаватися до різних компромісів. Якщо товари непорівнянні за якісними характеристиками, вносяться поправки до цін на відмінності в якості.

При підборі аналогічних товарів-представників з цінами слід підготувати детальний опис товарів для ідентифікації товарів-представників на внутрішньому ринку. Опис товарів-представників має включати такі елементи:

1. код і найменування товарів;
2. загальний опис товару (марка, модель, місце виготовлення і т. д.);
3. технічні параметри (розмір, вага, об'єм, потужність, матеріал виготовлення і т. д.);
4. вказівка цільового призначення товару (сфера його застосування);
5. малюнок.

Головними джерелами статистичної інформації при визначенні цін на товари-представники є:

- Дані розрахунку національного індексу споживчих цін (ІСЦ):

$$I_p = \frac{\sum q_0 p_1}{\sum q_0 p_0} = \sum i_p d_{q_0 p_0}$$

а також розрахунку індексу оптових цін і т.д

- Спеціальні обстеження цін (наприклад, у багатьох країнах дані про ціни на товари виробничого призначення збираються від виробників, торгових компаній і т.д.);
- Каталоги;
- Прейскуранти.

При агрегуванні результатів ППС і зіставлення вони повинні відповідати наступним вимогам аналітичного характеру:

- Інваріантності, тобто результати розрахунків ППС не повинні залежати від обраної бази порівняння (базової країни, питомих ваг компонентів її ВВП та ін.); Так, при зіставленні ВВП США і України в якості характерних ваг необхідно використовувати ціни або США, або Україна, або середні ціни США і України, але не ціни який-небудь іншої третьої країни;

- Транзитивності, тобто коли прямі парні порівняння ППС повинні давати ті ж результати, що й непрямі зіставлення через треті країни. Вимога транзитивності може бути записано таким чином:

$$I A / B = I A / D / I B / D$$

де $I A / B$ - індекс прямого зіставлення показників країн A і B

$I A / D$ - індекс прямого зіставлення показників країн A і D

$I B / D$ - індекс прямого зіставлення показників країн B і D.

Вимога транзитивності дуже важливо для багатосторонніх зіставлень, оскільки індекси, обчислені для деякої групи країн, повинні бути строго взаємно узгоджені і не давати суперечливих відповідей

- Незалежності індексу від вибору базисної країни. Це інше важлива вимога до індексів як прямих парних, так і багатосторонніх зіставлень. Сенс його полягає в тому, що величина індексів не повинна залежати від вибору базисної країни. Згідно статистичної методології ця вимога можна записати наступним чином:

$$I_A / D I D / A = 1.$$

- Адитивності, тобто індекси, отримані для окремих компонентів ВВП, повинні бути узгоджені між собою і з індексом ВВП в цілому. Наприклад, не повинно бути такого положення, при якому індекс споживання країни А до країни У дорівнює 110%, індекс накопичення - 115%, а індекс ВВП - 120%.
- Всі результати повинні володіти характерністю системи ваг для структур показників ВВП всіх країн. Так, при зіставленні ВВП США і України в якості характерних ваг необхідно використовувати ціни або США, або Україна, або середні ціни США і України, але не ціни який-небудь інший третьої країни.

Слід мати на увазі, що деякі згадані вище вимоги до індексів знаходяться у відомому протиріччі один до одного. Зокрема остання вимога характерності ваг суперечить вимозі транзитивності, оскільки індекси, які в найбільшій мірі відповідають вимозі характерності ваг, як правило, не транзитивні. Наприклад, формула індексу цін Фішера:

$$I_p^F = \sqrt{\frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0} \cdot \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}}$$

відповідна вимозу характерності ваг і дозволяє отримати однозначний результат для кожної пари країн, що не задовольняє вимозу транзитивності

ВИСНОВОК

Двосторонні та багатосторонні зіставлення міжнародних статистичних показників істотно розширюють аналітичні можливості виявлення загальних тенденцій соціально-економічного розвитку як груп країн, так і світової спільноти. Результати таких зіставлень допомагають виявляти рівні та закономірності розвитку різних країн, що визначається при порівняннях систем порівнянних показників.

Багатосторонні порівняння на порівнянній основі створюють вихідну базу для розширення і вдосконалення економічного аналізу, що важливо для вирішення багатьох поточних практичних завдань ринкової економіки та входження у світові господарські зв'язки, що дуже актуально для України в даний час.

У сучасних умовах також особливого значення набуває макромаркетинг - маркетинг суспільства і країни, метою якого є максимальне задоволення потреб і потреб громадян. Міжнародні зіставлення в туризмі дозволяють створити брендинг території, тобто цілеспрямоване формування образу країни, регіону або міста у свідомості громадян або світової громадськості. У сучасному світі все більшого значення набувають глобальні зв'язки і локальні коріння.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Башкатов Б.І., Діанов Д.В., Нестеров Л.І., Радугина Е.А. Прикладна статистика: [підручник] /Д.В. Дианов [и др.]. - М .: Еліт, 2006. - 768 с.
2. Головач А.В ., Захожай В.Б., Головач Н.А. Статистичне забезпечення управлшння економікою: прикладна статистика: [Навч. посібник] / А.В. Головач [та ін.]. - К .: КНЕУ, 2005. - 333 с.
3. Данченко Л.А. Маркетинг. Підручник і практикум: [підручник для бакалаврів] / Л.А.Донченко. - М .: Издательство Юрайт, 2014. - 486 с. - Серія: Бакалавр. Базовий курс.
4. Ковалевській Г.В., Гриненко В.В. Нова економіка людини: [Монографія] Г.В.. Ковалевський, В.В. Гриненко. - Харків: «Форт», 2013. - 196 с.
5. Кущенко Є.І., Пономарьова Т.В. Соціально - економічна статистика: [навчально-метод. посібник] / Є.І. Кущенко, Т.В.Пономарева. - Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. - 67 с.
6. Кущенко О.І. Статистика туризму: [навчально-методичний посібник] / О.І. Кущенко. - Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. - 74 с.
7. Kushchenko O. Peculiarities of statistical methodology of international comparisons on makrolevel / O. Kushchenko // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - Сер. «Економічна» 2014. - № 1118, вип .. 86. - С. 108 - 112.
8. Програма міжнародних зіставлень - Загальні відомості [Електронний ресурс] / Режим доступу: icr.cisstat.com.
9. Список держав - членів Європейського союзу - Векіпедія [Електронний ресурс] / Режим доступу: ru.wikipedia.org.